

самоспостереження – самосвідомість – самооцінка – самоконтроль – самодисципліна – самовдосконалення. Тільки у такому випадку система самоуправління сприяє формуванню ділового спілкування у процесі навчання у ВНЗ.

Список літератури: 1. Бабанский Ю.К. Оптимизация процесса обучения (общедидактический аспект) / Ю.К. Бабанский. – М.: Педагогика, 1994. – 560 с. 2. Грень Л.М. Діагностика й розвиток комунікативної компетентності майбутніх фахівців у процесі навчання. Проблеми сучасної педагогічної освіти. Сер.: Педагогіка і психологія. – Зб. статей: – Ялта: РВВ КГУ, 2014, – Вип. 43. – Ч. 1. – 264 с. 3. Ігнатюк О.А. Формування готовності майбутнього інженера до професійного самовдосконалення : теорія і практика: монографія / О.А. Ігнатюк. – Х. : НТУ «ХП», 2009. – 432 с. 4. Таможська І.В. Теоретичні питання формування вмінь ділового спілкування в майбутніх фахівців технічного профілю / І.В. Таможська // Science and Education a New Dimension : Pedagogy and Psychology. : journal. – Budapest, 2013. – Vol.7. – С. 173–176.

*Громова І.О.
м. Харків, Україна*

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНО-ОСОБИСТІСНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ В УМОВАХ СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНОЇ КРИЗИ

Поняття «компетенція» включає не тільки когнітивну й операційно-технологічну складові, але й мотиваційну, етичну, соціальну, поведінкову сторони (результати освіти, знання, уміння, систему ціннісних орієнтацій). У формуванні компетенції вирішальну роль відіграє не тільки зміст освіти, але також і освітнє середовище вищих навчальних закладів, організація освітнього процесу, освітні технології, включаючи самостійну роботу студентів тощо. Метою такого підходу до підготовки фахівця є оцінювання їх компетенцій та визначення рівня компетентності підготовленого фахівця взагалі [1].

Система базових компетенцій, що використовується сьогодні для формування критеріїв оцінювання якості освітньої підготовки, визначена у відповідності з виділеними Єврокомісією вісьмома ключовими компетенціями, які розглядаються як необхідні для всіх у суспільстві, заснованому на знаннях: 1) компетенція в галузі рідної мови; 2) компетенція в сфері іноземних мов; 3) математична та фундаментальна природничо-наукова та технічна компетенції; 4) комп'ютерна компетенція;

5) навчальна компетенція; 6) міжособистісна, міжкультурна та соціальна компетенції, а також громадянська компетенція; 7) компетенція підприємництва; 8) культурна компетенція.

Ці компетенції підтримуються певними здатностями, такими як критичне мислення, креативність, «європейський вимір» і активна життєва позиція. Спільно ці здатності сприяють розвитку особистості. В сучасних умовах для випускників навчальних закладів особливо важливим має бути розуміння соціального значення своєї професії й, відповідно, розуміння свого місця в системі соціальних відносин, а також здатність до критичної оцінки свого життєвого та професійного досвіду, свідомого вибору шляхів та методів удосконалення своїх особистих і професійних якостей [2].

Якщо загальнонаукові, інструментальні та професійні компетенції формуються більш-менш успішно, в залежності від здібностей студентів та їхнього бажання навчатися, та рівень їх сформованості діагностується, то формування соціально-особистісних компетенцій стикається з низкою проблем, як педагогічних, так і психологічних, складність вирішення яких загострюється в період суспільно-політичної кризи.

Вимоги до соціально значущих властивостей та якостей випускника вищого навчального закладу закладені освітньо-кваліфікаційної характеристики (ОКХ) у вигляді переліку компетенцій щодо вирішення певної проблеми й задачі соціальної діяльності та системи умінь, яка є відображенням наявності цих здібностей. При цьому здатність розуміється як поєднання генетичної схильності особи та набутої у процесі навчання і професійної підготовки спроможності до певної продуктивної діяльності. До ОКХ закладено формалізований опис особистості, готової до вирішення складних проблем та завдань сьогодення та прогнозованого майбутнього на певному рівні, якого вимагає вища освіта. Особливу увагу приділяється компетенціям, що забезпечують спроможність фахівця до рефлексії власних дій, аналізу та відбору інформації, синтезу знань і умінь для досягнення мети діяльності. Такі компетенції мають бути сформовані у випускника ВНЗ під час засвоєння, в основному, фундаментальної частини змісту навчання – знань щодо об'єктивних законів гармонійного розвитку природи й людства, методологій діяльності, засобів та стратегій досягнення мети діяльності тощо. Ці компетенції у межах морального та екологічного імперативів, із пріоритетом принципів сталого розвитку суспільства, повинні забезпечувати спроможність особи отримувати, обробляти та усвідомлювати інформацію, що необхідна для здійснення соціальної діяльності (у тому числі фахової), визначати технологію формування індивідуальної діяльності та забезпечувати її безпечність і ефективність.

Аналіз соціальної компетентності науковцями (К. Абульханова-Славська, С. Архипова, І. Андреева, С. Бахтеева, П. Горностаї, А. Гудзовська, Ю. Ємельянов, І. Єрмаков, М. Докторович, С. Зільберман, Л. Лепіхова, А. Маркова, В. Радул, Л. Сохань, В. Шахрай та ін.) засвідчив комплексність цього поняття та ототожнення з такими категоріями, як: «соціальна зрілість», «моральність», «комунікативність», «соціально-психологічна витривалість», «професіоналізм» тощо.

Перевірити життєздатність навіть такої схематичної моделі соціальної особистості в комплексі практично дуже складно, адже заявлена соціально-особистісна компетентність є скоріше ідеалістичною уявою про те, якою буде фахівець особистістю. Побудувати комплексну методику діагностики рівня сформованості соціальної компетенції намагаються деякі науковці (Єгоров Д.Є, Рачева С.С.), але ці комплекси складаються з достатньо великої кількості методик, що ускладнює їх використання в повсякденній практиці [3, 4]. Не існує адаптованих методик для визначення рівня сформованості соціальної компетентності різних соціальних груп, отже процес розвитку соціальної компетентності триває усе життя, в кожному віці набуваючи нових форм. Перевіряє рівень сформованості соціальної компетентності особистості саме життя, як у професії, так і в суспільстві.

Суспільно-політична та економічна криза в Україні, що поглиблюється, починаючи з кінця 2013 року, підтверджує, що у великій кількості молодих громадян не сформовані такі компетенції, як етична норма поведінки відносно інших людей, толерантність. Активні учасники та вожді політичних подій, а це вікова категорія від 18 до 50 років, заявивши, що попередня влада нехтувала людьми та порушувала усі права громадян на гуманне та справедливе ставлення, дозволяють собі ще більше порушень. Ейфорія від протистояння з владою закінчилася закланням жертв на вівтар «революції гідності». Відбувся переворот. Верхівка попередньої влади втекла за кордон, нова влада не може впоратися з країною. Якісь надії на зміни, реформи та будівництво нового громадянського суспільства тануть кожного дня. Заручниками невирішених впродовж 23 років існування незалежної України суспільно-політичних та економічних проблем, та жертвами драматичних подій, що відбуваються протягом останнього року, стають люди, які з однієї сторони захищають свої переконання, виконують свій обов'язок, з іншої – нічого не розуміючи, випадкові особистості, яким не вдалося «відсидітися в своїй хаті з краю». За даними ООН (на 30 вересня 2014 року) в Україні з початку конфлікту загинуло 3627 осіб, ще 8447 одержали поранення. Страшні цифри.

Коли руйнується суспільство, серед молоді набуває популярності націоналістична пропаганда, радикалізм, жорстокість, неповага до ста-

ршого покоління, його цінностей, відторгнення історичного досвіду. Складається враження, що якась частка політикуму грає замовлену виставу, яка розпочинається з масок, факельної ходи, коктейлів із запальною сумішшю, скидання пам'ятників, прилюдного знущання над образами кимось людьми, але закінчитися вона може «палюванням на в'дьом», спалюванням у стовпа, шибеницями або створенням концтаборів. Масовкою в цієї виставі, нажаль, є молодь, яка у виховному плані вже давно залишилася наодинці із самою собою.

Як констатує в своїй роботі О.С. Пономарьов, відсутність системного філософського осмислення виховної складової освітнього процесу, невизначеність мети виховання у вищій школі негативно позначається як на професійних, так і на соціальних якостях особистості. Ні філософія освіти, ні педагогіка вищої школи, ні сама система професійної освіти не приділяють належної уваги розробці і впровадженню відповідних виховних засобів, адекватних сучасним суспільним потребам. Єдиним джерелом впливу на формування соціальної особистості студента сьогодні залишається майстерність, обізнаність викладача, особистісний авторитет педагога, його культура, моральні принципи і переконання [5].

В формуванні соціальної компетенції в період суспільно-політичної кризи може допомогти вивчення соціальної психології. Знання соціальної психології здатне приборкати почуття критичним мисленням, ілюзії – розумінням, а схильність до поспішних суджень – співчуттям [6]. Якщо молода людина буде обізнана про причини асоціальної поведінки, про маніпуляції громадською свідомістю, про вплив упереджень на соціальну взаємодію, впродовж підготовки до професії вибудує власну Я-концепцію – можливо вона не дозволить маніпулювати собою, буде свідомою особистістю, емоційно благополучною, самостійно приймаючою рішення про свої вчинки.

Список літератури: 1. Методичні рекомендації з розроблення складових галузевих стандартів вищої освіти (компетентнісний підхід) / В.Л. Гулю, К.М. Левківський, Л.О. Котоловець, Н.І. Тимошенко, В.П. Погребняк, А.В. Гончарова, М.О. Присенко, М.В. Симонова, Н.В. Крошко. – К.: Інститут інноваційних технологій і змісту освіти МОН України, 2013. – 90 с. 2. Структури ключових компетенцій, які розглядаються як необхідні для всіх у суспільстві, заснованому на знаннях (Key Competences for Lifelong learning) : A European Reference Framework – IMPLEMENTATION OF «EDUCATION AND TRAINING 2010», Work programme, Working Group B «Key Competences», 2004. – [Електроний ресурс] Режим доступу: http://europa.eu/legislation_summaries/education_training_youth/lifelong_learning/c11090_en.htm 3. Егоров Д.Е.

Формирование социальной компетентности студента среднего профессионального учебного заведения в процессе социального образования. – Дис.... канд. пед. наук. – Казань, 2003. – 188 с. 4. Рачева С.С. Развитие социальной компетентности студентов на основе проектного обучения в ВУЗе. – Дис.... канд. пед. наук. – Спб., 2003. – 191 с. 5. Пономарьов О.С. Виховний вектор нової філософії освіти. // Проблеми та перспективи формування національної гуманітарно-технічної еліти: П78 зб. наук. праць / за ред. Л.Л. Товажнянського, О.Г. Романовського. Вип 27 (31): В 3-х частинах. – Ч. 1 – Харків: НТУ «ХП», 2010. – С. 139–148. 6. Майерс Д. Соціальна психологія. – СПб.: Прайм-Еврознак, 2002. – 512 с. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.gumer.info/bibliotek_Buks/Psihol/mayers/index.php

*Гура Т.В., Ренко І.В.
м. Харків, Україна*

ДУХОВНІСТЬ ЯК ОСНОВА ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЛІДЕРА

Тема духовності, як риси притаманної лідеру, займала думки науковців різних поколінь. Вона залишається в центрі уваги представників науки і сьогодні. Актуальність даної тематики полягає в тому, що ми розглядаємо духовність як основу особистості лідера.

Поняття духовності багатозначне, тому в межах нашої статті будемо трактувати її як сукупність системно інтегрованих особливостей когнітивно-інтелектуальної, почуттєво-емоційної та вольової сфер, яка забезпечує людині здатність до психічно-особистісного вдосконалення та самовдосконалення. Все це виявляється у вигляді моральних цінностей та традицій, які виконують функцію, пов'язану з формуванням цілісності психічного світу особистості, регулятора поведінки і діяльності людини та її взаємовідносин з іншими людьми [1].

Одним із компонентів, що базується на духовності особистості є соціальна відповідальність лідера. Сьогодні, в умовах глобального економічного спаду, «кризи довіри» до керівників економічних структур, політичних та державних діячів, тема соціальної відповідальності набуває нового сенсу. Соціальна відповідальність має бути частиною стратегії, а не просто комплексом заходів в сфері взаємовідносин у суспільстві, і ключову роль в цьому питанні покликані зіграти лідери – ті, хто приймають рішення і несуть відповідальність за успіх або поразку в межах своєї компетенції. Йдеться тут про відповідальних лідерів і відповідальне лідерство як міцну підставу для успіху програм виходу з кризи та подальшого розвитку [2]